Draagt een positief schoolklimaat bij aan de aanwezigheid van leerlingen op het voortgezet onderwijs?

Beantwoord door Marianne Hooijsma (kennismakelaar Kennisrotonde).

2 december 2022

KR. 1483

Kort antwoord

Een positief schoolklimaat heeft invloed op de schoolaanwezigheid van leerlingen. Daarbij zijn verschillende elementen van het schoolklimaat van belang, namelijk het gevoel van veiligheid en verbondenheid, de relatie tussen docenten en leerlingen en de relaties tussen leerlingen onderling. Inzet op het bevorderen van een positief schoolklimaat zou bij kunnen dragen aan de aanwezigheid van leerlingen op school.

Antwoord

Aanwezigheid op school is belangrijk voor de ontwikkeling en het toekomstperspectief van leerlingen. Om ervoor te zorgen dat leerlingen graag naar school gaan is het belangrijk om te weten welke factoren samenhangen met aanwezigheid op school (Kearney & Graczyk, 2014). Eén van de factoren waarvan vaak wordt gedacht dat het samenhangt met schoolaanwezigheid is een positief schoolklimaat. Je welkom, veilig en goed voelen is belangrijk voor leerlingen om zich verbonden te voelen met school. Wat weten we over de invloed van een positief klimaat op school op de aanwezigheid van leerlingen?

Gevoel van veiligheid en verbondenheid is van belang

Het schoolklimaat heeft betrekking op de mate waarin leerlingen de schoolomgeving als uitnodigend en ondersteunend ervaren of juist als onwelkom of onveilig (Loukas, 2007). Dit gevoel van onveiligheid en verbondenheid heeft invloed op de schoolaanwezigheid van leerlingen (Daily et al., 2021; Keppens & Spruyt, 2017). Zo is uit een groot Amerikaans onderzoek gebleken dat leerlingen die zich welkom voelen op school ook meer aanwezig zijn op school (Hamlin, 2020). In lijn met deze bevinding kwam in Fins onderzoek naar voren dat leerlingen die zich veilig en thuis voelen op school over tijd ook meer aanwezig zijn op school (Virtanen et al., 2022). Dit effect bleek wederkerig. Leerlingen die vaker afwezig waren van school voelden zich over tijd namelijk ook minder veilig en thuis op school (Virtanen et al., 2022).

De docent-leerling relatie draagt bij aan aanwezigheid

De relatie met docenten is onderdeel van hoe leerlingen het schoolklimaat ervaren. De docent speelt daarbij ook een belangrijke rol in het bevorderen van aanwezigheid van leerlingen. Middelbare scholieren die hun relatie met docenten als ondersteunend ervaren zijn over tijd minder vaak afwezig van school

(Inoue et al., 2018). Een andere studie vond dat een positieve docent-leerling relatie, gekenmerkt door het ervaren van steun en interesse, samenhing met de aanwezigheid van leerlingen op school (Daily et al., 2021). De analyses in deze studie maken echter niet duidelijk in welke richting het effect tussen docent-leerling relatie en schoolaanwezigheid loopt. Mogelijk hebben leerlingen ook een betere relatie met hun docent omdat ze meer aanwezig zijn op school. In dezelfde studie werd gevonden dat positieve docent-leerling relaties negatief samenhangen met afwezigheid door ziekte. Er wordt gesuggereerd dat positieve relaties met leraren beschermend kunnen werken tegen mogelijke risico's op ziekteverzuim. Daarnaast blijkt dat docent-leerling relaties die door seksuele intimidatie als onveilig worden ervaren leiden tot meer afwezigheid van leerlingen (Lee & Rudolf, 2022).

Een kleinere docent-leerling ratio zou ervoor kunnen zorgen dat docenten meer tijd hebben om de relatie met hun leerlingen te versterken, wat vervolgens bijdraagt aan de aanwezigheid van leerlingen (Keppens & Spruyt, 2020). In een poging om het verzuim te verminderen, is er op middelbare scholen in Chicago gekeken wat het verkleinen van klassen doet met de aanwezigheid van leerlingen (Kahne et al., 2008). Daaruit bleek dat leerlingen op kleinere scholen met maximaal twintig leerlingen per docent meer aanwezig waren dan leerlingen op grotere scholen. Uit het onderzoek wordt echter niet duidelijk of dit te maken heeft met de versterking van de docent-leerling relatie, of bijvoorbeeld omdat er meer tijd en aandacht is voor het individuele leerproces waardoor het voor leerlingen mogelijk interessanter is om naar school te komen.

Relaties tussen leerlingen speelt een rol

Ook de relatie met andere leerlingen is van belang voor hoe leerlingen het sociale klimaat op school ervaren en hangt daarbij samen met de aanwezigheid van leerlingen op school. Zo is gebleken dat het hebben van vrienden op school een positieve invloed heeft op de aanwezigheid van leerlingen op school (Inoue et al., 2018). Daarnaast bleek in een grote Amerikaanse studie dat het ervaren van respectvol gedrag onder leerlingen een kleine samenhang had met de schoolaanwezigheid van leerlingen (Hamlin, 2020).

Niet alleen positieve, maar ook negatieve relaties tussen leerlingen hangen samen met schoolaanwezigheid. Gepest worden, zowel fysiek als digitaal, hangt samen met de kans dat leerlingen afwezig zijn (Cardwell et al., 2020; Lee et al., 2020; Steiner & Rasberry, 2015). Zo gaf de helft van de leerlingen die deelnamen aan een experiment om afwezigheid te verminderen aan dat ze afwezig zijn omdat ze gepest worden (Cardwell et al., 2020). Ook de perceptie van pesten of bedreigingen op schoolniveau bleek uit Amerikaans onderzoek samen te hangen met de aanwezigheid van leerlingen op school (Hamlin, 2020). Leerlingen die aangaven dat er niet gepest of bedreigd werd op school waren meer aanwezig op school. De analyses in deze studie geven echter geen duidelijkheid over de richting waarin het effect loopt. Mogelijk ervaren leerlingen die vaker afwezig zijn op school de relaties met andere leerlingen ook als meer bedreigend.

Inzet op het schoolklimaat om aanwezigheid te bevorderen

Een positief schoolklimaat hangt samen met de aanwezigheid van leerlingen op school en zou mogelijk ingezet kunnen worden om deze aanwezigheid te bevorderen (Keppens & Spruyt, 2020). Bij het effect van het schoolklimaat en de schoolbinding op aanwezigheid blijkt vooral het langetermijnperspectief belangrijk. Het ervaren van een negatief schoolklimaat al op de basisschool heeft namelijk invloed op het verzuim op de lange termijn op de middelbare school (Keppens & Spruyt, 2020). Het verbeteren van het

klimaat op school draagt mogelijk vooral bij aan schoolaanwezigheid als hier door de hele schooltijd van een leerling aandacht voor is. Daarnaast blijkt uit de review van Keppens en Spruyt (2020) dat inzet op het schoolklimaat en schoolbinding alleen bijdraagt aan de aanwezigheid van leerlingen als alle docenten zich hiervoor in willen zetten en willen investeren in hun relaties met leerlingen.

Geraadpleegde bronnen

Cardwell, S. M., Bennett, S., & Mazerolle, L. (2020). *Bully victimization, truancy, and violent offending: Evidence from the ASEP truancy reduction experiment.* *Youth Violence and Juvenile Justice*, *19*, 5-26.

Daily, S. M., Smith, M. L., Lilly, C. L., Davidov, D. M., Mann, M. J., & Kristjansson, A. L. (2020). *Using school climate to improve attendance and grades: Understanding the importance of school satisfaction among middle and high school students*. *Journal of School Health*, *90*, 683-693.

Hamlin, D. (2020). *Can a positive school climate promote student attendance? Evidence from New York City*. *American Educational Research Journal*, *58*, 315-342.

Inoue, S., Kato, T., & Yorifuji, T. (2018). *Life satisfaction, interpersonal relationships, and learning influence withdrawal from school: A study among junior high school students in Japan*. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *15*, 2309-2318.

Kearney, C. A., & Graczyk, P. (2014). *A response to intervention model to promote school attendance and decrease school absenteeism*. *Child & Youth Care Forum*, *43*, 1-25.

Keppens, G., & Spruyt, B. (2017). *The school as a socialization context: Understanding the influence of school bonding and an authorative school climate on class skipping.* *Youth & Society*, *51*, 1145-1166.

Keppens, G., & Spruyt, B. (2020). *The impact of interventions to prevent truancy: A review of the research literature*. *Studies of Educational Evaluation*, *65*, 100840.

Lee, J., Chun, J., Kim, J., & Lee, J. (2020). *Cyberbullying victimization and school dropout intention among South Korean adolescents: The moderating role of peer/teacher support.* *Asia Pacific Journal of Social Work and Development*, *30*, 195-211.

Lee, S., & Rudolf, R. (2022). *The relationship between school-related gender-based violence and absenteeism: Evidence from fourteen southern and eastern African countries*. *South African Journal of Education*, *42*, 1-31.

Loukas, A. (2007). *What is school climate?* *Leadership Compass*, *5*.

Steiner, R. J., & Rasberry, C. N. (2015). *Brief report: Associations between in-person and electronic bullying victimization and missing school because of safety concerns among U.S. high school students.* *Journal of Adolescence*, *43*, 1-4.

Virtanen, T., Pelkonen, J., & Kiuru, N. (2022). *Reciprocal relationships between perceived supportive school climate and self-reported truancy: A longitudinal study from grade 6 to grade 9*. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 1-15.

Meer weten?

Om de aanwezigheid van leerlingen te verbeteren, is de preventieve aanpak Aanwezig op school ontwikkeld.

Het International Network for School Attendance verzamelt, genereert, evalueert en verspreidt informatie en kennis voor iedereen, zowel onderzoekers als praktijkprofessionals, die zich bezighoudt met schoolaanwezigheid en verzuim.

Bekijk het kennisdossier over voortijdig schoolverlaten en verzuim van het Nederlands Jeugdinstituut.

Over deze vraag

Opgesteld door:	Marianne Hooijsma (kennismakelaar Kennisrotonde)
Vraagsteller:	ontwikkelgroep werken aan afwezigheid
Geraadpleegde experts:	Vincent Fafieanie (senior adviseur samenwerking onderwijs en jeugdhulp, NJi)
Onderwijssector:	Voortgezet onderwijs
Trefwoorden:	Aanwezigheid, schoolklimaat, preventie, docent-leerling relatie, verzuim
Referentie:	Kennisrotonde. (2022). *Draagt een positief schoolklimaat bij aan de aanwezigheid van leerlingen op het voortgezet onderwijs?* (KR.1483)

Dit antwoord is gepubliceerd op Kennisrotonde.nl. De Kennisrotonde is samen met NCO en Onderwijskennis een dienst van het NRO.